

Олена Сайтс (Долиняк)
*віце-президент Міжнародної культурно-освітньої асоціації (ICEA, м. Чикаго),
Україно-американської асоціації працівників
вищої школи (UAACE) (США)*

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ПРОСВІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ МИРУ ТА СУЧАСНІ ОСВІТНІ МИРООХОРОННІ ПРАКТИКИ

Війна, яка сьогодні уже триває більше трьох місяців в Україні, стала каталізатором багатьох процесів як на макрорівні, так і мікрорівні. Ця війна визначила не лише український вектор боротьби, але й виступає проти загального об'єднання на основі спільних цінностей, проти всієї об'єднаної Європи. Боротьба України – це боротьба за весь цивілізований демократичний і ліберальний світ, за його цінності та сталий розвиток.

У цьому контексті важливою є консолідація та єднання всіх прогресивних сил світу заради спільного майбутнього, особливо – об'єднання освітнього та наукового фронту у фокусі програми виховання миру, науково-практичного вирішення реальних конфліктів у громаді та підвищення її згуртованості. Нинішня війна, загроза глобального тероризму, триваючі конфлікти, багатоаспектне насильство та дуже неспроможні умови, в яких змушені жити біженці по всьому світу, зробили необхідним на міжнародному та транснаціональному рівнях розробку нових навчальних програм, які стосуються виховання миру.

Чи потрібно навчатись миру? Відповідь дає існуюча світова практика проведення «The Peace Education Programs» – програми виховання миру, яка сприяє зміцненню громад та шкіл, навчаючи молодь і дорослих будувати та підтримувати позитивні стосунки, зменшувати насильство, розвивати чесність і виховувати взаємну повагу, мирно вирішувати конфлікти.

Зауважмо, що 10 листопада 1998 року Генеральна Асамблея ООН одноголосно проголосила перше десятиліття двадцять першого століття «Міжнародним десятиліттям культури миру та ненасильства для дітей світу (2001-2010)». ООН зробила цю заяву спеціально для дітей, оскільки вони є найбільш уразливими особами і, швидше за все, жертвами насильства всіх видів. Якими б уразливими вони не були, діти є нашим майбутнім. Навчаючи їх, ми можемо досягти цієї культури миру та ненасильства. Пройшло 10 років після цієї ініціативи і стало зрозуміло, що сьогодні, як ніколи, необхідно нам усім навчатись миру.

Розглянемо досвід Сполучених штатів Америки [1]. Навчання дітей та дорослих відбувається у динаміці конфліктів та розвитку миротворчих навичок у

домівках, школах, громаді та світі. Виховання миру в рамках традиційних цінностей, таких як справедливість, чесність і відповідальність, заохочує емоційне, інтелектуальне, етичне та соціальне зростання дітей. Методологія навчання Фонду освіти миру будується на тому, що викладач є ключем до успіху програми. Згідно з цією методологією є п'ять стратегій.

Перша фокусує увагу на моделі миротворчих навичок. Педагог сповідує ставлення та практикує поведінку, яку очікують від учнів. Мета полягає в тому, щоб дати останнім знати, як у «реальному житті» застосовувати відповідний набір правил і пов'язані з ними навички, такі як рефлексивне слухання, Я-твердження, управління гнівом та вирішення проблем.

Друга звертає увагу на дії «навчити», тобто навчити учнів, що потрібно робити, дати їм можливість попрактикуватися.

Третя стратегія – «коуч». Мета полягає в тому, щоб учні втілили знання на практиці, тобто допомогти їм правильно використовувати методи в реальних ситуаціях.

Четверта стратегія – «заохочування». Мета полягає в тому, щоб учні використовували відповідну поведінку та розширили свої здібності незалежно від присутності дорослих.

П'ята стратегія – «делегувати та експортувати». Мета – дозволити учням продемонструвати свою компетентність і визнати цінність використання навичок, дати можливість навчати або тренувати менш досвідчених учнів.

Серед навчальних програм: розв'язання конфліктів, посередництво з боку однолітків, припинення знущань, створення турботливих дітей, навички миротворчості для маленьких дітей, розв'язання сімейних конфліктів. Цільовою аудиторією програми є адміністратори, вчителі, консультанти та громадські організації, які працюють з дітьми та підлітками, батьками та членами сімей різного віку.

Виховання миру є основним компонентом класу Монтесорі [2]. Дорослі моделюють мирну та шанобливу поведінку, а оскільки класи Монтесорі складаються з різновікових груп, старші учні є прикладом для наслідування для молодших дітей. У більшості класних кімнат є куточок миру або стіл миру, за який двоє учнів можуть піти, щоб вирішити конфлікт, або одна дитина може піти, щоб заспокоїтися і почуватися спокійно. Однією зі стратегій є використання троянди миру. Діти вчаться по черзі тримати мирну троянду, розповідаючи про свої почуття. Вони залишаються за столом миру, поки не почують один одного і не розв'яжуть конфлікт. З дуже маленькими дітьми дорослі моделюють і навчають дітей словам, які вони можуть використовувати. Старші школярі можуть зробити це самостійно. На початковому рівні, коли розвивається уява, учням подобається рольова гра та розв'язування задач у малих групах. Учні молодшого та середнього

шкільного віку можуть брати участь у громадських зборах, на яких конфлікти обговорюються та вирішуються в групі. Близькою до виховання миру є навчальна програма Montessori Grace & Courtesy. Учні практикують прості уроки, наприклад, як вітати інших, говорити «будь ласка» та «дякую». В основі цих уроків лежить повага до себе, інших та оточення. Учні Монтессорі беруть участь у громадській роботі на всіх рівнях – у класі для молодших школярів і поза класом та у старшій школі.

Розглянемо досвід Канади в навчанні миру. У Канаді тема миру має висвітлюватися в кожному класі початкової школи через цілі та результати програми із суспільствознавства. Вчителі намагаються включати освіту миру в повсякденну роботу в класі, а також робити конкретні плани уроків, що охоплюють теми виховання миру, наприклад, вивчення мирних рухів або окремих осіб, які мали вплив на розвиток миру в світі. Окремі способи розвитку мирної поведінки та взаєморозуміння, встановлення правил у класі в перший день року – це спосіб розпочати створення мирного середовища в класі. Для цього необхідно просити учнів попрацювати над тим, яких правил, на їхню думку, необхідно дотримуватися, щоб у класі було мирне та продуктивне робоче середовище. Викладач може попросити учнів описати або намалювати, як виглядає спокійна класна кімната, а потім це можна використовувати як нагадування. Крім розробки правил, під керівництвом педагога потрібно розбирати наслідки порушення правил. Таким чином, немає непорозумінь щодо того, що є неприйнятною поведінкою, й учні визначили та домовилися про відповідні наслідки порушення правил у класі. Залучаючи дітей до розробки цих правил і наслідків, вони мають можливість брати активну участь у розвитку мирного класу.

У школах Канади часто є програми посередників для однолітків. У кожному класі на верхніх початкових рівнях вчителю пропонується вибрати трьох-чотирьох учнів, які будуть посередниками в цьому класі. Співробітник шкіл, зазвичай консультант, навчає цих однолітків-посередників запобіганню та розв'язанню конфліктів, і вони використовують свої нові навички в класі, на ігровому майданчику, навіть поза школою. Коли між учнями виникає конфлікт, ці однолітки-посередники намагаються допомогти учням вирішити суперечку, перш ніж вона переросте в більшу проблему. Посередники-однолітки працюють з учителями для вирішення конфліктів часто шляхом групових зустрічей між двома особами в конфлікті, вчителем та одним або двома однолітками-посередниками.

Багато канадських шкіл також мають так звану політику нульової терпимості до насильницької поведінки. Це означає, що насильницька поведінка має наслідок, і якщо учень порушує правило, то щодо нього обов'язково будуть уведені санкції, незалежно від причин, навіть якщо учень може вважати, що вчинок виправданий.

Існують різні способи навчити дітей співчуттю – емпатії – один із яких – це формування у дітей обізнаності про інших людей у світі, а також розвиток розуміння різноманітності та турботи про права людини та справедливості.

Інклюзія є основною метою канадської системи освіти. Класні кімнати в Канаді зазвичай дуже змішані з точки зору етнічної приналежності, релігії, рас і культур. Дуже часто для вчителя в міському середовищі Канади класна кімната складається з дітей з різними здібностями, культурами, родинним походженням, релігіями і навіть мовами. Пропагується включення всіх учнів, тому що це має переваги для всіх учасників. Учень з обмеженими можливостями отримує вигоду від можливості спілкуватися з іншими дітьми, тоді як інші діти набувають досвіду та цінують різноманітність.

Наведені вище ідеї – це лише деякі з маленьких кроків до культури миру, які роблять у школах Канади. Також важливо проводити конкретні уроки на теми, пов'язані з миром, щоб допомогти дітям зрозуміти, чому мирне життя має бути поширене з класу на суспільство та весь світ. Діти є лідерами нашого майбутнього, і саме через них створюють культуру миру.

Канадська асоціація вивчення миру та конфліктів (PACS-Can) надає можливість для канадських вчених, викладачів, дослідників, аналітиків і практиків у галузі дослідження миру та конфліктів, вирішення конфліктів, альтернативного вирішення спорів і правосуддя перехідного періоду можливість поділитися своїми дослідженнями та найефективнішими практиками. Асоціація прагне надати максимальний розголос проектам з вивчення миру та конфліктів у Канаді [3]. Асоціація особливо зацікавлена в постійному прагненні до миру та справедливості в Канаді (з особливим акцентом на питаннях корінних поселенців). Як національна організація, PACS-Can віддана принципам інклюзії, різноманітності та міждисциплінарності, а також активному сприянню діалогу та міжкультурному взаєморозумінню як ключовим принципам ненасильницького розв'язання конфліктів. Вітаються члени, які працюють на будь-якій офіційній мові, і є сприяння включенню аборигенів до організації її роботи. На підтримку цих цілей Асоціація проводить регулярні конференції, сприяє спілкуванню та обміну інформацією між членами через активний вебсайт та постійну присутність на різних платформах соціальних мереж.

Варто зазначити, що у Канаді є найбільша у світі програма бакалавра з вивчення миру та конфліктів у Канадському університеті менонітів (CMU), коледжі Менно Саймонса [5]. Акредитовані спеціалісти з впровадження знань та навичок миру – це професіонали своєї справи з новим видом мужності – мужністю нести мир. Подібно до екологів, підприємців, лікарів, юристів, стоматологів, інженерів, солдатів та інших професій, миротворці повинні надати докази своєї професійної компетентності. Професіонал миру виконує багато тих

самих функцій, що й інші миротворці: консультує громади та уряди (інші організації) щодо запобігання, зменшення або подолання насильства в громаді; наглядає або бере участь у моніторингу виборів та/або налагодженні виборчого процесу; допомагає правопорушникам і жертвам вилікуватися за допомогою відновного правосуддя; запобігає насильницьким конфліктам або війнам у громадах і країнах; є посередником між воюючими або ворогуючими сторонами; консультує уряди, навіть на найвищих рівнях, щодо формулювання політики та прийняття критичних рішень (наприклад, брати участь у боротьбі чи шукати альтернативи); керує особливо складними проєктами чи ситуаціями, щоб спрямовувати громади чи організації до мирного вирішення розбіжностей (і запобігання вибуху насильства); допомагає сім'ям, організаціям та громадам зцілюватися вдома та за кордоном; спостерігає за мирними процесами та/або насильством (включаючи супровід); направляє суспільство до ненасильницьких способів структурування та самоуправління (можливо, через освіту заради мирних процесів); спрямовує сім'ї, громади, суспільства до культури миру.

Цікавими є міркування Алев Єменічі, асистента кафедри міжнародної комунікації та перекладу з Університету Чанкая в Анкарі (Туреччина) [6].

Науковець пропонує розглянути модель, яка має на меті ввести інший рівень, а саме – клітинний, де можуть виникнути нейробіологічні причини насильства. Модель підтримує поширення інформації про нейробіологічні причини та попередження насильства, а також вплив ранньої травми мозку, що розвивається під час пренатального, пологового та післяпологового періодів. Іншими словами, через навчання дітей, підлітків, і дорослих, модель відкриває клітинний вимір, де насильству можна запобігти. Ця освітня модель сприяє розвитку миролюбного настрою, що потребує підтримки освітнього середовища, яке збагачує мозок, повністю забезпечуючи людину знаннями, навичками, стратегіями, корисним досвідом для створення внутрішнього, національного, міжнародного миру.

Отже, освіта перетворюється на символічний каталізатор, який повинен допомогти суспільству стати суспільством миру, кожен член якого свідомо і добровільно нестиме та сповідуватиме гуманістичні цінності.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.URL: <https://peaceeducation.org>
2. Peace Education in the Montessori Classroom. URL: <https://greenspringmontessori.org/peace-education-in-the-montessori-classroom/byKimberlyZerfas>
3. The Peace and Conflict Studies Association of Canada (PACS-Can). URL: <https://pacscan.ca/en/home/>
4. Canadian School of Peacebuilding (CSOP). URL: <https://csop.cmu.ca/>
5. Civilian Peace Service Canada. URL: <https://civilianpeaceservice.ca/>

6. URL: https://www.allazimuth.com/wp-content/uploads/2018/02/1-Alev-Yemenici-All-Azimuth-Jan2016.pdf?fbclid=IwAR0NMvmg_3UYG6GoW0eQITbGk9SIog7HOu3PjxoTTQhwl79oCUnpuaGS1H4

УДК 327(477:560)

Дацків І. Б.
доктор історичних наук, професор
професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії
Західноукраїнського національного університету

УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ У 1917-1921 РР.

В умовах глобалізації міжнародних відносин для новопосталих незалежних держав здобуття дипломатичного визнання з боку світового співтовариства стає чи не найвагомим чинником утвердження та зміцнення їхньої суверенності, що є закономірним явищем логіки історії, передусім, стосовно тих держав, які виокремилися з колишніх великих і малих імперій.

Українсько-турецьке зближення за новітніх часів розпочалося задовго до відновлення Україною своєї державності на початку ХХ ст. Поштовхом до цього послугував початок Першої світової війни, коли давні прагнення українців до відродження власної державності переплелися зі стратегічними військово-політичними та господарськими інтересами Центральних держав загалом і Османської імперії зокрема [1, с. 19].

З приходом до влади П. Скоропадського внаслідок державного перевороту 29 квітня 1918 р., утворилась Українська Держава у формі гетьманату. Гетьман П. Скоропадський, його уряд і зовнішньополітичне відомство, стоячи на ґрунті міжнародно-правової практики підтвердили та визнали чинними успадковані від попереднього керівництва Української Центральної Ради міжнародні угоди та зобов'язання [2, с. 232].

Влада Української Держави ухвалила рішення щодо відкликання призначених Центральною Радою дипломатичних представників Української Народної Республіки. У травні 1918 р. М. Левитського посла у Туреччині було відправлено у відставку. До середини червня посольством Української Держави в Туреччині керував М. Вовк-Вовченко, а потім П. Чикаленко. 10 липня 1918 р. послом до Туреччини було призначено юриста О. Кістяковського, на ім'я якого навіть вже було підготовлені вірчі грамоти. Однак, із певних причин він так і не виїхав до